

Patikima
ZMONA

ROBERT GOOLRICK

Alma littera

PIRMAS SKYRIUS

S pigino šaltis, oras virpėjo nuo to, kas turėjo įvykti. Pasaulis sustingo, lygiai ketvirta valanda. Niekas nė nekrustelėjo, joks kūnas, joks paukštis – akimirksniui visa nutilo, apmirė. Gruodo sukaustytoje žemėje stovėjo sustingusios figūros – vyrai, moterys ir vaikai.

Jei būtumėt ten buvę, būtumėt to nepastebėję. Būtumėt nepastebėję, kad apmirėte tą trumpą laiko mirksnį. Bet jei būtumėt ten buvę ir jums būtų pavykę suvokti, kad vaizdas sustingo, gauti jo negatyvą taip, kaip stiklo plokštelė sugeria šviesą, kad paskui būtų išryškinta, tai galiausiai išrutulioję mintį, prisiminimą suprastumėt, jog kaip tik tą akimirką viskas ir prasidėjo. Laikrodis sutiksėjo. Išmušė valandą. Viskas vėl sujudėjo. Traukinys vėlavo.

Kol kas nesnigo, bet netrukus turėjo kilti pūga, jautėsi jos kvapas. Žemę dengė sutryptas sniegas. Čia ji driekėsi, kiek akys užmato, ir nyko juodame horizonte nesuteikdama žvilgsniui už ko užsikabinti. Ražiena iš po sniego, aštri lyg skustuvas. Varnos, lesiojančios tuštumą. Juoda upė, šalta tapyba.

Ir kodėl pragaras turėtų būti ugnis, pagalvojo Ralfas Trutas, prabangiais drabužiais stovėdamas mažytės traukinių stoties perone suledėjusio pasaulio suledėjusiam pakrašty. Pragas galėtų būti šitoks. Kas akimirką vis labiau temtų. Šaltų iki kaulo gyvuonies.

Stovint žmonių būryje jo vienatvė atrodė siaubinga. Juto ją visą savo ilgą ir atšiaurų gyvenimą. Kiekvienas atkištas delnas, kiekviena kažko jį prašanti širdis – visi turi dėl ko gyventi ir kur sugrįžti. Visi, išskyrus jį. Jis nieko neturi. Visame šaltame, nuožmiame pasaulyje nėra nė vietelės, kur galėtų nutūpti.

Ralfas Trutas pažvelgė į savo sidabrinį laikrodį. Taip, traukinys vėluoja. Aplink į jį tylomis spoksojo akys – jie žino. Jis tikėjosi, kad šiandien traukinys atvyks laiku. Minutė minutėn, kaip buvo žadėta. Jis užsisakė punktualumą, kaip kitas būtų užsisakęs pagal savo skonį pagamintą kepsnį. O dabar stovi visų stebimas lyg koks mulkis. Toks ir yra. Nepavyko net šis niekniekis. Ji niekur nenuves, toji paskutinė vilties kibirkštelė.

Jis žmogus, pratęs gauti tai, ko nori. Po pirmųjų sukrečiančių netekčių prieš dvidešimtį metų, kai prarado žmoną, vaikus, gražiausius širdies troškimus ir paskutines puoselėtas svajones, neišvengiamą savo lūkesčių išsipildymą ėmė matyti kaip vienintelę apsaugą nuo baimės. Dažniausiai tai padėdavo. Jis buvo nepalenkiamas, ir miestelio žmonės jį už tai gerbė, netgi prisibijojo. Tačiau dabar traukinys vėluoja.

Aplink po peroną vaikštinėjo miestelio gyventojai, stebėjo ir kalbėjosi stengdamiesi atrodyti kaip visada, tarsi jų lūkuriavimas būtų turėjęs kitą tikslą nei žiūrėti, kaip Ralfas Trutas laukia vėluojančio traukinio. Pokštavo. Juokėsi. Tyliai šnekučiavosi nepaisydami to, ką jie žinojo esant Ralfo Truto nesėkmę. Traukinys vėlavo. Ore tvyrojo sniego kvapas. Jautėsi, kad netrukus prasidės pūga. Kaip kasmet vieną pavasario dieną miestelio moterys tarsi paslapčia gavusios ženklą išei-

davo vilkėdamos vasarinėmis suknelėmis dar prieš pirmuosius karščius, taip ateidavo diena, kai žiema iššiepdavo dantis prieš pirmąjį skaudų krimstelėjimą. Buvo toji diena, 1907-ųjų spalio 17-a. Ketvirta valanda ir beveik sutemę.

Visi, neišskiriant nė vieno, viena akimi stebėjo orą, kita – Ralfą. Stoviniavo spoksodami į laukiantį Ralfą ir kaskart jam pažiūrėjęs į sidabrinį laikrodį susižvalgydavo. Traukinys vėlavo.

Taip jam ir reikia, galvojo kai kurie, daugiausia vyrai. Kai kurie, daugiausia moterys, mąstė švelniau. Galbūt, svarstė, po šitiek metų.

Ralfas žinojo, kad jie kalbasi apie jį, žinojo, jog savo jausmus, kad ir kokius painius, jie išsako balsu, vos tik jis praeina pro šalį pakeldamas ranką prie skrybėlės iš mandagumo, kurį kasdien visomis išgalėmis stengėsi rodyti pasauliui. Galėjo matyti tai jiems iš akių. Matydavo tai kiekvieną savo gyvenimo dieną. Pagarbus plepėjimas, tylus kikenimas iš to, ką visi žino apie jo praeitį. Kartais palankus šnibždėjimas, nes Ralfas vis dar galėjo suvirpinti jautrią širdį.

Ralfo gudrybė buvo nepasiduoti. Nesusigūžti nuo šalčio, netrepsėti kojomis ir nešildyti savo kvapu sužvarbusių rankų. Gudrybė – atsipalaiduoti ir susitaikyti su tuo, kad šaltis atėjo ir pasiliks ilgam. Atsišlieti į jį, kaip galbūt atsišlietum į šiltą pavasario vėją. Gudrybė – tapti jo dalimi, kad varginanti žvarbi diena nesibaigtų sustirusiais, geliančiais pečiais ir paraudusiomis rankomis.

Kai kurių dalykų galima išvengti, mąstė jis. Daugumos ne, tikrai ne šalčio. Negali išvengti dalykų, dažniausiai blogų, kurie tau tiesiog nutinka. Meilės praradimas. Nusivylimas. Šiurpūs baisios nelaimės čiuptuvai.

Todėl Ralfas stovėjo nepalenkiamas, atstatęs krūtinę, nepasiduodantis šalčiui, nepaisantis apkalbų, įbedęs akis į toluomoje nykstančius traukinio bėgius. Jis buvo kupinas lūkesčių

ir stebėjosi, kad tikisi, tikisi atrodyti gerai – ne per senas, ne per kvailas ir ne per griežtas. Tikisi, kad jo sielos sąmyšis, jo beviltiška vienatvė, bent šią valandą, prieš iškrentant sniegui ir juos visus uždengiant, liks nepastebėta.

Jis troško būti geras žmogus ir nebuvo blogas. Po pirmojo lūkesčio ir netekties išmoko nieko nebenorėti. O dabar norėjo, ir tai jį gąsdino ir siutino.

Kai namie rengėsi vykti į traukinių stotį, dėmesį patraukė veido atspindys veidrodyje. Tas vaizdas pribloškė. Buvo klaiku matyti, ką sielvartas ir maloningumas padarė jo veidui. Šitiek metų pagiežos, įniršio ir apgailestavimo.

Namie prieš išvažiuodamas susisegė apykaklės sagą ir užsiriško kaklaraiščio mazgą; darydavo tai kiekvieną rytą – susitvarkydavo ir reikliai apsižiūrėdavo, kaip ir dera skrupulingam vyrui. Tačiau kol nepažvelgė į veidrodį ir nepastebėjo savo nerimastingo lūkesčio, nė neišvaizdavo – nė vieną šio kvailo sumanymo tarpinį, – kad toji akimirka iš tiesų ateis ir galiausiai jis nepajėgs jos ištvirti. Žiūrėdamas į savo sugniuždytą veidą sutrūkinėjusiam veidrodyje tai suprato. Negalėjo pakęsti to vėl atgijusio sielvarto. Visus tuos metus jo nepaliko šlykštus, nesmagus mirties jausmas. Nepaisydamas širdies potraukių nepasidavė. Nesiliovė keltis, eiti į miestą, valgyti, tęsti tėvo verslą ir, kad ir kaip stengėsi išsisukti, prisiimti neišvengiamą atsakomybę už tų žmonių gyvenimus. Visada tikėjo, kad jo veide galima išskaityti tik vieną žinią: viskas gerai. Viskas puiku. Nieko bloga.

Tačiau širyt veidrodyje pamatė, kad tai neįmanoma, kad apgaulinėja tik pats save. Pamatė, kad jam visa rūpėjo, buvo svarbu.

Tie žmonės. Jų vaikai sirgdavo. Jų žmonos ar vyrai nemylėjo arba mylėjo, o Ralfui nedavė ramybės lytinis aktas, slaptas ir neaprepiamas intymus gyvenimas po jų drabužiais. Kitų žmonių geismas. Jie liesdavo vienas kitą. Jų vaikai mirdavo, kartais visi

išsyk, per mėnesį ištisos šeimos – nuo difterijos, vidurių šiltinės ar gripo. Jų vyrai ar žmonos šaltyje per naktį išprotėdavo ir be jokios akivaizdžios priežasties sudegindavo namus arba nušaudavo savo artimuosius ar vaikus. Viešoje vietoje nusiplėšdavo drabužius, šlapindavosi gatvėje ar tuštindavosi gyvačių knibždančioje bažnyčioje. Jie užmušdavo visiškai sveikus gyvulius ir sudegindavo savo tvartus. Kiekvieną savaitę apie tai rašydavo laikraščiai. Kasdien nutikdavo kokia nors nelaimė, koks nors naujas, nepaaiškinamas nukrypimas nuo normos.

Jie apsiliedavo drabužius žibalu, nerūpestingai priedavo pernelyg arti ugnies, ir juos prarydavo liepsnos. Išgerdavo nuodų. Nuodydavo vienas kitą. Sugyvendavo dukteris su savo pačių dukterimis. Nueidavo miegoti sveiki, o pabUSDavo sergantys. Pabėgdavo. Pasikardavo. Taip būna.

Vis dėlto Ralfas tikėjo, kad jo veidas ir kūnas neįskaitomi, kad jis nešališkai ir su atjauta žvelgia į žmones, jų sielvartą ir keistas bėdas. Jis nuėjo miegoti stengdamasis apie tai negalvoti, bet šįryt pabudęs pamatė, prie ko visa tai privedė.

Oda buvo įgavusi pelenų atspalvį. Plaukai netekę gyvybingumo ir plonesni, nei jis prisiminė. Burnos ir akių kampučiai nusvirę, su įsirėžusia nuolatinio maloningumo ir širdgėlos išraiška. Galva atlošta nuo pastangų rodyti dėmesį pernelyg arti stovintiems ir per daug garsiai kalbantiems žmonėms. Šie dalykai, išnešioti siaubingos jo širdies ramybės, buvo akivaizdūs. Visi tai matė. Jis ničnieko nenuslėpė. Koks buvo kvailas.

Buvo laikai, kai įsimylėdavo ant kiekvieno kampo. Neatsispirdavo tokiam menkniekiui kaip dailus skrybėlaitės kaspinas. Lengvi žingsneliai, brūkštelėjęs sijono kraštas, pirštinėta ranka, nubaidanti musę nuo strazdanotos nosytės, – kadaise to pakakdavo, kadaise tik to reikėdavo, kad suspurdėtų širdis. Suspurdėtų iš džiaugsmo. Suspurdėtų nuo neslepiamų nepadorių lūkesčių. Taip beprotiškai įsimylėda-

vo, kad sopėdavo kūną. Tačiau romantiški polėkiai liko pra-eity ir dabar, žiūrint į veidrodį, nusmelkė pavydas pagalvojus apie save jauną ir geidulingą.

Jis prisiminė, kaip pirmąsyk pamatė nuogą suaugusios moters ranką. Kaip pirmąkart ji dėl jo išsileido plaukus – stulbinamai vešlią kaskadą, kvepiančią muilu ir levandomis. Prisiminė kiekvieną kambario baldą. Pirmąjį bučinį. Dievino visa tai. Kadaisė tai atstojo viską. Vienintelė gyvenimo prasmė buvo kūno troškimai.

Kai gyveni su neviltimi, nė nepajunti, kaip tampi išties beviltiškas. Ralfui buvo penkiasdešimt ketveri, ir nusivylimas užklupo kaip liga, to nė nesuvokiant. Negalėjo prisiminti aki-mirkos, kai viltis apleido jo širdį.

Skubėdami pro šalį miestelio gyventojai pagarbiai link-telėdavo: „Labas vakaras, pone Trutai.“ Ir nesusilaikydavo: „Traukinys mažumėlę vėluoja, pone Trutai?“ Knietėjo juos primušti, liepti išeiti, palikti jį vieną. Nes jie tikrai žino. Būta telegramų, pervedimų, bilietas. Jie viską žino.

Žino jo gyvenimo istoriją nuo pat kūdikystės. Daugelis, dauguma jų, vienaip ar kitaip jam dirba – geležies liejykloje, kasykloje, ruošdami miško medžiagą, pirkdami ir parduo-dami, skaičiuodami pajamas ar mokesčius. Jis mažai jiems moka, nors pats lobsta valandomis. Tie, kurie jam nedirba, apskritai neturi darbo, tik varginančias, beviltiškas pastan-gas, kurios palaiko kvailių ir tinginių gyvastį atšiauraus kli-mato sąlygomis.

Jis žinojo, kad kai kurie tinginiauja. Kai kurie žiaurūs savo žmonoms ir vaikams, kai kurios jų neištikimos savo nuobo-diems, rimtiems vyrams. Žiemos pernelyg ilgos ir sunkios, todėl vargiai gali tikėtis, kad žmonės išters.

Kai kuriems įprastas gyvenimas virsdavo košmaru. Sun-kiomis žiemomis jie merdėdavo iš bado. Atsiskirdavo nuo

žmonių ir apsigyvendavo vieni sukiužusioje miško lūšnoje. Juos rasdavo klejojančius, nuogus ir uždarydavo į beprotnamį Mendotoje, suvyniodavo į ledines paklodes ir perliedavo elektros srove, kad grįžtų protas bei ramybė. Štai, kaip būna.

Vis dėlto diena po dienos dauguma žmonių tvėrė, o ne pasidavė; dauguma liko, o ne išvyko. Tie, kurie liko, kuoktelėję ar sveiko proto, – visi anksčiau ar vėliau turėjo reikalų su Ralfu Trutu. Ir jis, Ralfas Trutas, tvėrė šaltį bei klaikią savo paties vienatvę.

– Smarkiai sninga, – sakė jie.

– Jau sutemo, – kalbėjo jie. Ketvirta valanda ir jau tamsu.

– Labas vakaras, pone Trutai. Matyt, kils didelė pūga. Taip rašo laikraščiai.

Visus tuos dalykėlius jie sugalvodavo, kad prastumtų laiką, dėdavo nedideles, bet drąsias pastangas, kad užmegztų su juo žmogišką ryšį. Kiekvienas pašnekesys būdavo nuodugniai apgalvotas ir apsvarstytas, pasuktas vienaip ar kitaip dar gerokai iki ištariant žodžius, įsimenamas ir persakomas jam nuėjus.

Šiandien mačiau poną Trutą, turbūt pasakos jie savo žmonoms, nes vargu ar kas išdrįstų kitaip jį vadinti. Jis buvo malonus, klausinėjo apie tave ir vaikus. Prisiminė visų jų vardus.

Jie nekentė jo, negalėjo be jo ir jam atleido. Kai vyrai koneveikdavo, koks jis šykštus šunsnukis, koks titnagas, koks išpuikęs kalės vaikas, jų žmonos sakydavo: „Na... suprask... jis tiek išgyveno.“

Be abejo, jie žino. Visi jie žino.

Jis miegodavo vienas. Gulėdavo tamsoje ir įsivaizduodavo juos, tuos žmones. Matydavo tamsoje jų gyvenimus.

Vyrai atsigrėždavo, pažvelgdavo į savo žmonas ir geismas išsiverždavo lyg sprogimas. Ralfas įsivaizduodavo jų gyvenimus, jų troškimus, kurstomus vien plonų medvilninių naktinių marškinių. Vienuolika vaikų, kitur trylika – devyni mirę, keturi išgyvenę; šeši gyvi, septyni atgulę.

Ralfo Truto mintyse gilią naktį mirties ir gimimo mazgai susipindavo į beprotišką rezginį, apraizgantį visą miestelį lytinių aktų ir jų pasekmių žavesiu. Oda prie odos naktį, tik po sunkiais kankinamais apdarais dieną. Mintyse regėdavo, kaip vyrai skuba į šiltus patalus ir vėl tampa jauni, jauni ir įsimylėję, tegu tik penkiolika minučių, tamsoje gulėdami su išsekusiomis moterimis, kurios tas kelias minutes virsta pačios savimi, žaviomis jaunomis kvatoklėmis merginomis žvilgančiom kasom. Seksas, tik apie tai galvodavo jis tamsoje.

Daugumą naktų Ralfas pajėgdavo išverti. Tačiau kartais ne. Tuomet gulėdavo dusdamas nuo aplinkui įsivaizduojamo geismo, patenkintų troškimų, nebylaus kūnų švelnumo, tamsoje kartais apimančio net tuos, kurie dienos šviesoje negali vienas kito pakęsti, naštos.

Kiekviename name, mąstydamas jis pakerėtas, vis kitoks gyvenimas. Kiekvienoje lovoje seksas. Kasdien vaikščiodavo miestelio gatvėmis visuose veiduose įžvelgdamas tas paprastas malones, kurias jie išgalėdavo suteikti vienas kitam tamsoje, ir sakydavo pats sau, kad jis vienintelis gali išverti be to.

Eidavo į jų vestuves ir laidotuves. Spręsdavo jų kivirčius ir kęsdavo tiradas. Samdydavo ir atleisdavo, bet niekada nepaliovė matyti bežadėje tamsoje apgraibomis čiupiančių vienas kitą, ieškančių ir randančių paguodą, kad patekėjus saulei galėtų tvirti savo gyvenimus.

Tąryt veidrodyje pamatė savo veidą ne tokį, kokį būtų norėjęs rodyti kitiems. Jo ilgesys, nepasotinama vienatvė niekur nedingo. O žmonės aplinkui ne akli. Visus tuos metus juos turėjo imti toks siaubas, koks jį apėmė tąryt.

Kišenėje buvo laiškas, o jame – paprastos moters nuotrauka, moters, kurios jis nepažinojo, užsisakė tarsi batų porą iš Čikagos, ir toje nuotraukoje slypėjo Ralfo ateitis, o visa kita neturėjo reikšmės. Net jo gėda stovint žioplių būryje ir laukiant

vėluojančio traukinio nebuvo tokia svarbi, – nes jis parodė kelią savo širdžiai dar nespėjęs suvokti, kur tas kelias nuves, nes smaigstomas jų žvilgsnių negalėjo nusigręžti ar nukrypti nuo to, dėl ko iš širdies apsisprendė dar nespėjęs suprasti, ką tai reiškia.

Anksčiau ar vėliau traukinys atvyks, ir visa, kas atsitiko iki tol, taps „prieš tai“, ir visa, kas bus paskui, taps „po to“. Dabar jau vėlu sustoti. Praeitis liks tik tam tikrų įvykių virtinė, atvedusi jį prie šio desperatiško poelgio beieškant vilties.

Jis – penkiasdešimt ketverių metų vyras, sukrėstas savo paties veido, bet po kelių akimirkų net ir ši grifelinė lentelė bus švariai nuvalyta. Jis leido sau to tikėtis.

Visi trokštame paprasčiausių dalykų, mąstė jis. Kad ir ką turėtume, kad ir mirtų vaikai, trokštame paprasčiausios meilės. Nereikia norėti, kad būčiau kitoks, aš irgi galiu kažko trokšti.

Dvidešimt metų jis išjungdavo šviesą, atsiguldavo į lovą ir joks žmogus nepalinkėdavo labos nakties. Joks žmogus nepasakydavo labas rytas, kai jis pramerkdavo akis. Dvidešimt metų nebučiavo nė viena, kurios vardą būtų žinojęs, ir vis dėlto net dabar, pradėjęs snyguriuoti, jis prisiminė, koks tai jausmas – švelnus lūpų atsidavimas, saldus jų alkis.

Miestelio žmonės jį stebėjo. Ne todėl, kad vis dar buvo svarbu. Mes ten buvom, sakys jie savo vaikams ir kaimynams. Mes ten buvom. Matėm, kaip ji pirmąsyk išlipo iš traukinio, – ji tai darė tik tris kartus. Mes ten buvom. Stebėjom jį tą akimirką, kai ją pamatė.

Laiškas buvo jo rankoje. Mokėjo jį atmintinai.

Brangus p. Trutai,

*Esu paprasta, dora moteris. Keliaudama su tėvu
regėjau daug pasaulio. Dirbau misionierės darbą ir
mačiau gyvenimą toki, koks jis yra, todėl nebeturiu*

iliuzijų. Mačiau vargšų bei turčių ir nemanau tarp jų esant prarają, nes turtingieji alksta taip pat kaip vargšai. Jie alksta Dievo.

Mačiau neišsivaizduojamų mirtinų ligų. Mačiau, ką pasaulis padarė pats sau, ir man jame per sunku. Dabar žinau, kad niekuo negaliu jam padėti. Ir Dievas negali.

Nebesu mokinukė. Visą gyvenimą buvau dukteris ir jau seniai palaidojau viltis tapti žmona. Žinau, kad siūlote ne meilę, – to ir nesitikėčiau, – o namus, ir priimsiu Jūsų siūlymą, nes tai visa, ko trokštu. Taip sakydama nemanau, kad tai maža. Tiesą sakant, tai pats geriausias ir vertingiausias dalykas, kurio galėčiau norėti. Palyginti su pasauliu, kurį mačiau, tai yra viskas ir, jei priimsite mane, aš atvyksiu.

Kartu su laišku ji atsiuntė savo nuotrauką, ir jis čiuopė nykščiu apspurusį jos kraštą, kai kilstelėjo skrybėlę vienam iš žmonių, kai akies krašteliu matė kitą, vertinantį neįprastą jo juodos eilutės, tvirtų batų ir palto kailine apykakle rimtį ir prabangą. Nykščiu glostė jos veidą. Akyse regėjo bruožus, nei gražius, nei bjaurius. Didelės, šviesios akys, be klastos žvelgiančios į fotografo blykstę. Kukli suknelė su vienspalvio audinio apykakle. Niekuo neišsiskirianti moteris, kuriai taip reikia vyro, kad yra pasirengusi ištekėti už dvidešimčia metų vyresnio nepažįstamojo.

Atsakydamas nusiųsiantė savo nuotraukos, ji ir neprasė. Į krikščionių pensioną, kur ji buvo apsistojusį purvinoje, kaukiančioje Čikagoje, nusiųsiantė bilietą ir štai, beprasidedant 1907 metų žiemai, jis, Ralfas Trutas, turtingas Viskonsino miestelio gyventojas, stovi šaltyje ir laukia traukinio, kuris atgabens jam Ketriną Lend.

Ralfas Trutas laukė ilgai. Gali dar truputėlį palaukti.